

WAAR STAAN WE IN NEDERLAND MET DE ADHD-ZORG IN 2020?

DIAGNOSE OF CLASSIFICATIE?

Vaak worden de termen *classificatie* en *diagnose* door elkaar gebruikt, terwijl deze niet hetzelfde betekenen.

Een *classificatie*, zoals die staat beschreven in de DSM-5, kun je zien als een afspraak over wanneer een verzameling gedragingen of kenmerken een naam krijgt, zoals ADHD. Een classificatie zegt verder niets over de oorzaak van gedrag.

Een *diagnose* is veel uitgebreider, en is een individuele beschrijving van een kind en zijn omgeving, waarbij wordt gekeken naar hoe de sociale, culturele, psychologische en lichamelijke factoren kunnen hebben bijgedragen aan het ontwikkelen en/of in stand houden van een probleem of klacht.

BM01 2020
DOSSIER
ADHD

Met deze vraag trok **Ouder-
vereniging Balans** het land in om voor haar leden een zo goed en veelzijdig mogelijk antwoord te verkrijgen. In samenwerking met de

Academische Werkplaats ADHD en Druk Gedrag werd vervolgens besloten tot een thema-dossier over dit onderwerp. Hierin belichten we uiteenlopende onderwerpen waaronder zaken waarover nog geen consensus is: bestaat het label ADHD eigenlijk wel, met haar kenmerken druk, hyperactief, ongeconcentreerd en/of impulsief gedrag? Waarom verdient een label wel/geen voorkeur? Welke omgevingsfactoren thuis, binnen onderwijs en zorg verdienen een kritische blik?

Vele organisaties die zich bezighouden met ADHD, waarin wetenschappers, professionals en ouders zijn vertegen-

woordigd, komen voorbij in dit katern. **BM-columnist Francine** over ADHD, de aanstellersdiagnose...

Juffrouw Noor over haar beloningssysteem; **Laura**

Batstra bepleit om niemand buiten te sluiten bij kinderfeestjes en **meester Anton** begrijpt dat je door wiebelen op je stoel juist je aandacht er beter bij kunt houden. Wetenschappers **Betty Veenman** en **Barbara van den Hoofdakker** staan voor respectievelijk vroegtijdig samenwerken van alle betrokkenen rondom een kind met ADHD, en deelname aan speciaal ontwikkelde trainingen voor ouders en onderwijsprofessionals. Kortom: een inspirerend dossier dat inzicht geeft in de ADHD-zorg anno nu en het denken erover op scherp zet.

BALANS
perspectief voor ieder kind

Met de klok mee: journalist Mariëlle van Bussel (met laptop), Barbara van den Hoofdakker, directeur Balans Suzanne Boomsma, beleidsmedewerkers Balans Karin Horvat en Beatrice Keunen.

‘De Academische Werkplaats brengt alle partijen rond ADHD bij elkaar’

Wel of niet classificeren? Wel of geen medicatie? Voor welke behandeling gaan we? Wat is goed onderwijs voor leerlingen met ADHD? Genoeg thema's rondom ADHD waarover

nog lang geen eensgezindheid bestaat. Ook binnen de **Academische Werkplaats ADHD en Druk Gedrag** worden deze thema's veel besproken. Waar staan we anno nu met de ADHD-zorg? Een gesprek tussen Balans en hoogleraar **Barbara van den Hoofdakker** namens de Academische Werkplaats.

TEKST: MARIËLLE VAN BUSSEL FOTOGRAFIE: JOSEPHINE VAN BONZEL

'ADHD blijft een onderwerp dat veel discussie oproept. Ook dit jaar, verwacht ik. We hebben het nog steeds over de noodzaak van classificatie (een label), over het gebruik van medicatie, over de rol van ouders, over de rol van de maatschappij en vooral over de rol

van het onderwijs. Dan is er nog de impact van de transitie jeugdzorg die het soms moeilijk maakt om de kennis die we hebben over diagnostiek en behandeling van kinderen met druk, hyperactief en impulsief gedrag op de juiste plek te krijgen.

Het zijn allemaal onderwerpen die spelen in de zorg rondom ADHD. Een speelveld waarin wetenschappers, zorgverleners, beleidsambtenaren, leerkrachten én ouders hun weg proberen te vinden. Binnen de Academische Werkplaats brengen we deze partijen bij elkaar. Het is belangrijk dat we de termen *diagnose* en *classificatie* goed van elkaar

onderscheiden (zie ook kader op pagina 26).

Met diagnostiek bedoelen we het proces waarmee we een probleem analyseren; in een diagnose wordt beschreven hoe verschillende kind- en omgevingsfactoren een probleem zouden kunnen verklaren. Een classificatie (het label) is daarvan een (klein) onderdeel.

De DSM-5 stelt een scherpe grens: je voldoet wel of niet aan de criteria voor ADHD. Terwijl de werkelijkheid niet zo scherp is; mensen verschillen enorm in de mate waarin ze zich kunnen concentreren en hun gedrag kunnen reguleren.

'SCOREN'

Of je wel of niet voldoet aan de criteria voor ADHD kan veranderen over de tijd en ook tussen contexten. Je kunt bij wijze van spreken elk jaar anders 'scoren', afhankelijk van hoe goed je je leven hebt georganiseerd of in welke klas je zit. Heb je een fijne baan, een partner en zit je lekker in je vel, dan voldoe je misschien in die periode niet meer aan de criteria voor ADHD. Maar misschien ben je dan de kwetsbaarheid voor het ontwikkelen van klachten niet kwijt.

Als je (net) niet aan die harde DSM-criteria voldoet, wil dat niet zeggen dat je geen problemen kunt ervaren. In die zin maakt wel of niet classificeren niet veel uit. Om te kunnen omgaan met je klachten, thuis, op school of met vrienden, heb je soms simpelweg hulp nodig. Aan de andere kant geeft een classificatie toegang tot kennis: over de oorzaken, de behandeling, de prognose of de risicofactoren. Dus voor het vinden van de juiste kennis is een classificatie wél essentieel. Zelf zei ik jaren terug in mijn praktijk soms tegen ouders dat een classificatie me niet uitmaakte. Het gaat om jullie aanpak thuis. Later kwam ik tot de conclusie

dat classificatie richting kan geven aan je interventie. We weten bijvoorbeeld dat sommige kinderen met ongeconcentreerd, hyperactief en impulsief gedrag vooral goed reageren op directe bekrachtiging, dus op de onmiddellijke beloning van gewenst gedrag, en minder goed op uitgestelde beloningen. Van die kennis wil ik gebruikmaken. Daar kunnen ouders iets mee. Dus ik heb mijn mening bijgesteld, wat niet wil zeggen dat ik vind dat classificaties geen belangrijke nadelen kunnen hebben, zoals stigmatisering. De vraag is misschien meer hoe we moeten omgaan met classificeren. Binnen de Academische Werkplaats voeren we hierover veel discussie, waarbij de meningen trouwens niet heel ver uit elkaar blijken te liggen.

MEDICATIEGEBRUIK

Het gebruik van medicatie blijft een discussiepunt. Aan de ene kant zijn er ouders die medicatie geven en daarmee klaar denken te zijn, aan de andere kant heb je ouders die hun baan opzeggen om hun kind met ADHD een zo rustig en gestructureerd mogelijk leven te bieden. Het is zoeken naar een evenwicht tussen die twee. Waar de balans precies

zit, weten we nog niet. Kinderen komen vaak in de hulpverlening terecht door hun gedragsproblemen, of, wanneer ze eenmaal op de middelbare school zitten, met moeilijkheden bij het plannen en organiseren van de schoolse taken. De gedragsmatige inter-

“Nieuwe dingen ontwikkelen is niet nodig, we zouden meer gebruik moeten maken van wat er al is

venties zetten we bij kinderen vaak in om die gedragsproblemen (opstandig gedrag, brutaal zijn, verzet, snel boos worden) te verminderen, en bij jongeren soms om ze beter te leren plannen en organiseren, dus meestal niet zozeer tegen de ADHD-kernsymptomen. Medicatie, met name methylfenidaat, en oudertraining zijn relatief goed onderzochte interventies. ▶

Barbara van den Hoofdakker is werkzaam als psycholoog bij Accare en de Rijksuniversiteit Groningen. Daarnaast is zij actief binnen de Academische Werkplaats ADHD en Druk Gedrag, en het Consortium ADHD en Druk Gedrag.

“Vaak realiseren leerkrachten zich niet dat ook het optimaliseren van de schoolomgeving een behandeling is

Er is in Nederland echter een wildgroei aan niet-medicamenteuze interventies voor ADHD die nooit onderzocht zijn, terwijl ouders, leerkrachten en gemeenten soms denken dat ze werken. Dat is zonde, want die interventies kosten tijd, geld en energie die je beter kunt besteden aan bewezen effectieve behandelingen.

gen. In de onlangs verschenen Zorgstandaard ADHD zijn de effectief bewezen behandelingen op een rij gezet (zie kader). We proberen de kennis uit de Zorgstandaard via de Academische Werkplaats goed te verspreiden onder ouders, jongeren, leerkrachten, gemeenten en zorgverleners.

OUDER- EN LEERKRACHT-TRAINING

Gedragstherapeutische trainingen voor ouders en leerkrachten zijn de belangrijkste en meest effectieve niet-medicamenteuze behandelingen voor ADHD bij kinderen. Deze bestaan uit het trainen van ouders en leerkrachten in technieken waarmee ze

gedrag van een kind kunnen beïnvloeden. In de Academische Werkplaats kwamen we erachter dat veel ouders en leerkrachten (maar zeker ook gemeenten) niet op de hoogte zijn van het bestaan van deze trainingen en dat is natuurlijk erg jammer. Vaak realiseren leerkrachten zich niet dat ook het optimaliseren van de schoolomgeving een *behandeling* is. Bij het woord behandeling wordt meestal alleen gedacht aan de individuele behandeling van een kind. Een goede behandeling begint met psycho-educatie en adviezen voor het aanpassen van de omgeving thuis en op school, en wordt gevolgd door gedragstherapeutische interventies voor ouders en leerkracht en/of

De Academische Werkplaats ADHD en Druk Gedrag

In de **Academische Werkplaats ADHD en Druk Gedrag** werken onderzoekers, zorgverleners, ouders, leerkrachten en gemeenten samen om gepaste hulp te stimuleren door onderzoek, onderwijs, beleid en praktijk bij elkaar te brengen. Met zelf ontwikkelde projecten wil de Academische Werkplaats de hulp zo laagdrempelig mogelijk houden en zo kortdurend als kan. Op dit moment lopen er drie onderzoeksprojecten:

- **Druk & Dwars:** onderzoek naar de effectiviteit van een methode om overdiagnostisering bij kinderen te voorkomen, zonder onderbehandeling te riskeren. Bij deze methode krijgen ouders en leerkrachten van drukke kinderen hulp zonder dat er een diagnose is gesteld.
- **Laagdrempelige zorg voor druk gedrag en ADHD:** onderzoek naar de effectiviteit van *Aan de slag met*

druk en opstandig gedrag, een zelfhulpprogramma voor ouders, en onderzoek gericht op het bevorderen van het gebruik van *Druk in de klas*, een zelfhulpprogramma voor basisschoolleerkrachten (zie ook pagina's 37 en 43).

- **De Proefstopstudie:** onderzoek naar de langetermijneffecten van methylfenidaat. Om onnodig langdurig gebruik van ADHD-medicatie te voorkomen, wordt onderzocht of het haalbaar is jaarlijks een proefstop in te bouwen.

Op de website **ADHDendrukgedrag.nl** is alles te lezen over deze onderzoeksprojecten. Ook lees je meer over de themagroepen, ouderparticipatie, de nieuwste ontwikkelingen en praktijkverhalen. Daarnaast vind je daar ook een hele reeks vlogs waarin experts antwoord geven op vragen uit de praktijk.

medicatie voor het kind. We zouden toe moeten naar een betere integratie van zorg en school, en weg van de historisch gegroeide scheiding tussen onderwijs en de ggz.

Wat leer je zoal in een oudertraining? Ik gebruik daarvoor vaak een mooi voorbeeld van *Russell Barkley* (Amerikaanse onderzoeker die veel onderzoek heeft verricht naar ADHD). Stel: je kind kan zijn mond niet houden als je aan het bellen bent. Als ouder ben je geneigd om te reageren op het moment dat hij jou onderbreekt. Zo krijgt je kind aandacht voor het onderbreken. Terwijl hij moet leren dat hij aandacht krijgt als hij stil is. Als ouder kun je dat bereiken door vaak aandacht te geven op het moment dat hij even stil is tijdens een telefoongesprek. Je leert als ouder in zo'n training de stap te maken van intuïtief naar bewust opvoeden. Je leert nadenken wat, wanneer en waarom je iets doet. Dat geldt ook

voor de training van leerkrachten. Als ik ouders aanraad een oudertraining te gaan volgen, denken ze soms dat dat is omdat zij het niet goed zouden doen. Maar dat is niet zo. Het is onderdeel van de behandeling. We weten nou eenmaal dat bepaalde technieken goed werken bij deze kinderen. Iedereen kan zijn of haar opvoedvaardigheden verbeteren. Opvoeden is nu eenmaal ontzettend moeilijk.

WETENSCHAPPELIJKE KENNIS

De kloof tussen wetenschappelijke kennis en de praktijk is groot. In de Academische Werkplaats (zie kader) en in de PAINT-studies (zie kader en pagina 42/43) doen we verschillende behandelonderzoeken, maar er is vooral ook al heel veel kennis beschikbaar. De praktijk loopt echter achter en gebruikt deze te weinig. Terwijl die kennis zo noodzakelijk is, bijvoorbeeld voor leerkrachten in het (passend) >

De Zorgstandaard ADHD

In februari 2019 is de nieuwe Zorgstandaard ADHD verschenen. In de Zorgstandaard is te lezen wat vanuit het patiëntenperspectief goede zorg is voor mensen met ADHD. Dit betekent dat de zorg aansluit op de behoeften en verwachtingen van mensen met ADHD, en dat deze bijdraagt aan hun kwaliteit van leven. Omdat het patiënt- en familieperspectief centraal staan, hebben een ouder vanuit Oudervereniging Balans en een vertegenwoordiger van Impuls en Woortblind meegedacht en meegeschreven aan deze Zorgstandaard. De Zorgstandaard is te vinden op: ggzstandaarden.nl/zorgstandaarden/adhd/

“De kloof tussen wetenschap en praktijk is groot

Consortium ADHD en Druk Gedrag - de PAINT-studies

PAINT is een verzamelnaam voor onderzoek dat wordt uitgevoerd binnen **het consortium ADHD en Druk Gedrag**. De naam PAINT staat voor *Psychosociale ADHD INterventies*. In het consortium, gesubsidieerd door ZonMw, werkt een groot aantal Nederlandse praktijkinstellingen, onderzoeksinstellingen en kenniscentra samen, met als doel de zorg voor kinderen met ADHD en druk gedrag te verbeteren. De PAINT-studies richten zich op verschillende vragen rond psychosociale interventies voor kinderen met ADHD of druk gedrag.

Binnen verschillende deelprojecten wordt onderzoek gedaan naar:

1. de praktijk van zorg en onderwijs voor kinderen met hyperactief, impulsief en/of ongeconcentreerd gedrag;
2. de vraag voor welke kinderen, ouders, of leerkrachten bepaalde interventies of technieken beter of juist minder goed werken;
3. werkzame elementen van trainingen voor ouders en leerkrachten.

Meer info: paint-studies.nl

VLOGGEN over ADHD

Sanne Bloemink maakte een vlog over de sociale aspecten van ADHD. Waarom vinden we een diagnose zo belangrijk? Herkenning, opluchting, eindelijk de juiste hulp? Maar er zijn ook nadelen, zoals stigmatisering, self fulfilling prophecy en problemen in de ontwikkeling. De vlog is onderdeel van een serie vlogs waarin experts antwoord geven op vragen vanuit de praktijk, en is te zien op adhdendrukgedrag.nl/categorie/vloggenserie/

onderwijs, of voor gemeente-ambtenaren die moeten beslissen over het inkopen van zorg. Experts die de kennis in huis hebben, zijn in sommige regio's en gemeenten meer op afstand gekomen. Terwijl de expertise aanwezig moet zijn in de wijkteams, bij de centra voor Jeugd en Gezin, op de scholen en in de huisartspraktijken.

In de *Academische Werkplaats ADHD en Druk Gedrag* zijn we hard bezig om de bestaande kennis beter te verspreiden. Het is voorlopig helemaal niet nodig om veel nieuwe dingen te ontwikkelen, we zouden vooral meer gebruik moeten maken van wat er al is. We hebben soms te maken met nieuwe hypes in de behandeling van hyperactief, impulsief en ongeconcentreerd gedrag.

Dieet zou een rol kunnen spelen bij de behandeling van ADHD, maar er is nog weinig onderzoek naar gedaan. Gelukkig is er een goede lopende studie die daarover binnenkort meer uitsluitsel kan geven. Dan zijn er cognitieve trainingen (zoals *Cogmed* en *Brain Game Brian*) en neurofeedback, waarvan het effect ondanks uitgebreid onderzoek niet overtuigend kon worden aangetoond. De Zorgstandaard raadt deze behandelingen dan ook niet aan, maar in de praktijk wordt er toch nog mee gewerkt. Ik vraag me af waarom een oudertraining of een training voor leerkrachten geen hype wordt? Dat zou een mooi begin zijn van dit nieuwe jaar! <

Iedereen mag op het feest!

Er niet bij horen is één van de ergste dingen die een kind kan overkomen. Universitair hoofddocent Laura Batstra pleit daarom voor meer klassenfeestjes in Nederland. **INTERVIEW:** NICOLETTE KUIJLAARS **FOTOGRAFIE:** HESTER DOOVE

Batstra: 'Als we weten dat sociale uitsluiting heel schadelijk is voor een kind, zouden we daar als ouder meer bij stil moeten staan. Liefst op een onopvallende manier. Dus niet kinderen die worden buitengesloten aanwijzen of benoemen, maar uitnodigen op bijvoorbeeld het verjaardagsfeestje van je kind. Ik kwam op het idee voor het project *Klassenfeestje* door de verjaardag van mijn zoon, alweer een paar jaar geleden. We nodigden de hele klas uit in het buurthuis. Het werd een fantastische verjaardag met allerlei spelletjes. Tegen het einde kwam er een meisje naar me toe dat vertelde hoe blij ze was: dit was haar eerste feestje. Ze was nog nooit ergens uitgenodigd. Hartverscheurend. Dit meisje is me altijd bijgebleven. Ik herkende haar verhaal van mijn werk in de kinderpsychiatrie. In gesprekken met ouders ging het vaak over de afwijzing van hun kind door anderen. Zelfs door mensen van wie je juist hulp zou verwachten: familie, burens, dorpsgenoten, andere ouders... Mensen die dachten: dat kind heeft ADHD, dat nodig ik liever niet uit om te spelen, daar komt drukte van, kattenkwaad. Pijnlijk, voor het kind én voor de ouders.

Oog voor het andere kind

Met het door Stichting Kinderpostzegels gefinancierde project *Klassen-*

feestje beoog ik met mijn vierkoppige team twee dingen: ouders tips geven hoe ze zo'n feest voor de hele klas kunnen organiseren én de boodschap verkondigen dat we met z'n allen sociale uitsluiting in stand houden. Met andere woorden: ouders bewust maken dat ze oog hebben voor kinderen die misschien wat anders zijn. Ik merk te vaak dat ouders met name oog hebben voor het welzijn van hun eigen kind. Dat is logisch, maar niet wenselijk. Jammer genoeg leven we in een maatschappij waarin veel competitie is en waarin het minder wordt gewaardeerd als je sociaal en vriendelijk bent. Ik denk dat ouders meer bij uitsluiting stil zouden staan als ze weten hoe groot de gevolgen kunnen zijn. Kinderen kunnen somber, angstig en onzeker worden.

Draaiboek

Het organiseren van een klassenfeest is niet geschikt voor alle ouders en kinderen. En dat hoeft ook niet. Wij zijn er voor ouders die denken: hé, dat willen wij ook een keer proberen. Voor hen hebben we een gratis draaiboek met tips voor spelletjes en antwoord op de vraag hoe je zo'n feest betaalbaar houdt. Bijvoor-

beeld door een feest te houden met meerdere jarigen tegelijk, in een buurthuis. In Groningen zijn al tien locaties die zich kosteloos beschikbaar stellen voor klassenfeestjes. We weten dat er al regelmatig gebruik van wordt gemaakt. Weet je trouwens wat zo'n fijn effect is van insluiting? Je eigen kind gaat zien dat iederéén erbij hoort. Mooi toch? <

Laura Batstra is (behandelend) psycholoog, onderzoeker en universitair hoofddocent, en auteur van onder andere ADHD: Macht en Misverstanden.

Wordt uw kind buitengesloten? Misschien wilt u dan de enquête invullen die het team *Klassenfeestjes* heeft samengesteld. Het team gebruikt de informatie om oplossingen te bedenken voor sociale uitsluiting. klassenfeestjes.nl/vragenlijst-sociale-uitsluiting

Voor meer informatie en het opvragen van het gratis handboek: klassenfeestjes.nl

‘ADHD staat toch bekend als een aanstellersdiagnose...’

Ooit droomde ze van een Sound of Music-gezin. Maar het leven liep anders voor **Francine Postma** (47). Haar zoon **Jan** (9) heeft ADHD en **Coen** (13) ASS. Ze hebben allebei een ‘andernis’, zoals zij het thuis benoemen. In plaats van zingend over een alpenweide te dansen, kampt Francine met onzekerheid en eenzaamheid.

INTERVIEW: MARIËLLE VAN BUSSEL FOTOGRAFIE: JORIS DEN BLAAUWEN

Francine: ‘Op zijn vierde kreeg Jan steeds vaker last van buik- en hoofdpijn. Hij werd snel boos en was vaak verdrietig. We dachten dat het door de thuissituatie kwam. Zijn vier jaar oudere broer Coen heeft autisme. We hadden onze handen vol aan hem. Hij schopte, sloeg of gooide met stoelen. Ook voor Jan was hij soms bedreigend. Coen behandelde Jan als zijn gelijke en zag niet in dat zijn broertje bijna vier jaar jonger was. Toen we steeds vaker werden gebeld door school met het verzoek Jan op te komen halen, realiseerden we ons dat er ook met Jan iets aan de hand was. Hij kon het op school niet volhouden. Dat uitte zich in fysieke klachten, tot overgeven toe. Thuis ontplofte hij dan, alle stress kwam eruit. Coen zat inmiddels op het speciaal onderwijs en kreeg daar alles wat hij nodig had: rust, aandacht en structuur. Ik vond het heftig om te zien dat Jan doodongelukkig was op een reguliere school, terwijl hij óók meer nodig had.’

CURLINGMOEDER

De juf op school wuifde onze zorgen weg. Want Jan was geen ongeleid projectiel dat het voor de hele klas verpestte. Er zijn zoveel kinderen die druk zijn of zich niet

kunnen concentreren, zei ze dan. Ik werd er onzeker van, ik wilde niet bestempeld worden als een ‘curlingmoeder’, zo’n moeder die alle obstakels voor haar kind uit de weg veegt. Toen ben ik naar een psychiater gestapt. Ik was radeloos, iemand moest me zeggen wat er aan de hand was. Ik vergeet dat bezoek nooit meer. ‘U hebt twee psychiatrische kinderen,’ zei ze vrij snel. Dat was een klap in mijn gezicht, maar tegelijkertijd ook een opluchting. Ik was dus niet gek. En dus ging ook Jan toen naar het speciaal onderwijs.

Toen we Jan daarna wilden laten onderzoeken, wilde de volgende psychiater daar niet in mee. Het zou te veel tijd kosten. Ze gaf het een werkhypothese: ADHD/ASS. En voegde daaraan toe: ‘Wat maakt het eigenlijk uit wat hij heeft? Jan zit nu toch op het speciaal onderwijs?’ Ik schrok daarvan. Zulke opmerkingen verwachtte ik te horen op een verjaardagsfeestje. Ik ben iemand die de naad van de kous wil weten. Zelf heb ik op latere leeftijd de classificatie ADD gekregen. Ik weet als geen ander dat het ontzettend veel helpt om te weten wat er precies aan de hand is, zodat je je eigen gedrag beter kunt plaatsen.

HOOFD OP POOTJES

Jan is nu negen jaar en nog steeds zijn we niet verder dan de werkhypothese. Zelf hebben we er ADHD van gemaakt, omdat hij veel meer kenmerken vertoont van ADHD dan van ASS. Hij is chaotisch, rommelig en snel afgeleid. Eigenlijk kan hij zich alleen focussen met behulp van een externe prikkel, zoals een luisterboek. Ook dan pas kan hij ontspannen. Eigenlijk staat hij de hele dag aan. Een hoofd op pootjes, zegt zijn >

“

Nog steeds is het mijn grootste angst dat mensen denken dat ik alles heb verzonnen

DOSSIER
ADHD

“
*Ik weet als geen ander
dat het helpt
om precies te weten
wat er aan de hand is*

begeleidster weleens. Er is nauwelijks contact met zijn lichaam. Ik merk dat de omgeving anders reageert op ADHD dan op autisme. ADHD staat toch een beetje bekend als een aanstillingsdiagnose... Geef hem maar een tijdje mee met mij. Of pak hem eens harder aan. Dat soort opmerkingen heb ik regelmatig gehoord. Als moeder word ik daar ontzettend onzeker van. Heb ik het dan bedacht om aandacht te trekken? Nog steeds is het mijn grootste angst dat mensen denken dat ik alles heb verzonnen. Ik voel vaak geen aansluiting met ouders

van 'gewone' kinderen. Wat zij gewoon vinden, lukt ons niet. Een etentje in een restaurant, een dagje Efteling of met een paar stellen en kinderen in een huisje? Het is of ondenkbaar, of het kost zoveel voorbereiding dat het vooral heel veel energie kost.

EENZAAM

Rondom de classificatie van Coen en later die werkhypothese van Jan heb ik een lichte depressie gehad. Ik vond het erg zwaar dat alles zoveel moeite kostte. Toen ik aan kinderen begon, had ik een plaatje in mijn hoofd van een *Sound of Music*-gezin dat zingend en dansend door het leven zou gaan. Door schade en schande heb ik afscheid moeten nemen van die idealen.

Twee jaar geleden ben ik een pelgrimstocht gaan lopen van zes weken. Ik wilde even klaar zijn met het geregeld thuis. Met de drukte van twee jongens die elkaar ook nog eens regelmatig in de haren vliegen. Ik had het hard nodig om tot mezelf te komen. Maar hoe heftig was het om weer thuis te komen? Na drie dagen zat ik alweer aan mijn taks. Het voelde alsof ik na die lange stilte weer de loopgraven in moest. Dat kwam hard aan, *welcome to reality*.

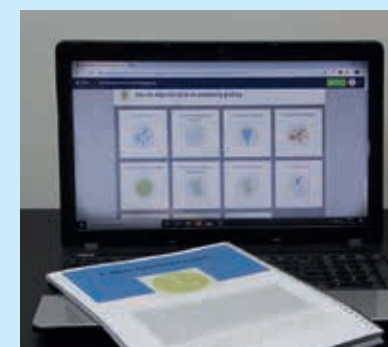
De impact van twee jongens met een andernis - zo noemen we het - op mijn persoonlijke leven is best groot. Ik ben minder gaan werken, omdat naschoolse opvang er niet in zit. Daardoor hebben we het financieel niet breed. Omdat de jongens met een busje naar school gaan, kom ik niet meer op het schoolplein. Als thuiswerker heb ik dus weinig sociale contacten. Soms voel ik me best eenzaam. Lotgenotencontact op Facebook helpt, en met het bloggen over mijn ervaringen verwerk ik het een en ander.

Ook probeer ik meer rust te nemen. Mindfulness, meditatie, wandelen met de hond. Het helpt een beetje, maar ik blijf kwetsbaar. Als ik me niet op tijd terugtrek uit het gezin, val ik om. Als ik wakker word, lig ik even lekker, totdat de eerste wakker wordt. Vanaf dat moment heb ik het gevoel dat ik me als een sergeant moet melden. Jan moeten we overal bij begeleiden. Van het ontbijt tot het tandenpoetsen en zijn jas aan doen. Elke dag weer. Gelukkig zitten er ook positieve kanten aan een andernis. Beide jongens zijn creatief, taalvaardig en hebben veel humor. Ons leven is nooit saai! ◀

Aan de Slag met Druk en Opstandig Gedrag

Betty Veenman, een van de ontwikkelaars van *Aan de Slag met Druk en Opstandig Gedrag*: 'Als je als ouder van een kind met druk en opstandig gedrag hulp wilt, betekent dat vaak dat je kind verwezen wordt naar een hulpverleningsorganisatie. Terwijl velen juist behoefte hebben aan hulp die zelfstandig ingezet kan worden. Daarom heeft een onderzoeksteam van de VU in Amsterdam in nauwe samenwerking met onderzoekers en behandelaars van Accare Groningen de oudertraining *Aan de Slag met Druk en Opstandig Gedrag* ontwikkeld, die ouders thuis zelfstandig kunnen uitvoeren.

Ouders van kinderen tussen de 4 en 12 jaar die hyperactief, impulsief en/of opstandig gedrag laten zien en behoefte hebben aan handvatten in de omgang met dit gedrag, kunnen thuis zelfstandig aan de slag met deze training, met behulp van een werkboek en een online-omgeving. De training is niet alleen voor ouders van kinderen met een classificatie, maar juist ook voor ouders van kinderen zonder classificatie, die wel tegen probleemgedrag van hun kind aan-

lopen. Het doel van deze training is om druk en opstandig gedrag te verminderen en te voorkomen dat mildere gedragsproblemen escaleren. Op een relatief eenvoudige manier krijgen ouders handvatten om thuis de eerste stap te zetten naar gedragsverandering.

Aan de Slag met Druk en Opstandig Gedrag biedt opvoedvaardigheden die ingrediënten zijn van veel bewezen effectieve behandelingen voor ADHD en opstandig gedrag. Ze zijn gebaseerd op gedragstherapeutische technieken. Het gaat dan vooral om het bieden van structuur en voorspelbaarheid, het positief bekrachtigen van gewenst gedrag en het ombuigen van negatief gedrag. Een voorbeeld van positief bekrachtigen: als je met je kind zit te spelen,

kun je op een fijne, rustige manier aandacht geven aan de dingen die wél goed gaan. Zo ontstaat er een positieve interactie, zowel voor de ouder als het kind.

Ook komen er allerlei tips aan bod die de dagelijkse gang van zaken in huis wat eenvoudiger maken. Zoals de kleren van je kind in de juiste volgorde leggen, je huis opruimen of kijken of de huisregels duidelijk genoeg zijn. Dit helpt allemaal om het aantal prikkels voor het kind te verminderen en te verduidelijken welk gedrag je graag van je kind wil zien. Dit lijken misschien voor de hand liggende oplossingen, maar het is voor veel ouders toch lastig om dit consequent in de praktijk te brengen. Ook kan er al frustratie zijn opgebouwd, omdat het al langere tijd niet goed gaat thuis. Met deze training kunnen ouders en kinderen weer in een positieve spiraal terechtkomen. Ouders snappen beter waar het gedrag van hun kind door wordt beïnvloed en kunnen daardoor het gedrag beter bijsturen. Zo ontstaat er meer rust voor ouder én kind. ◀

Suzanne de Jong is als promovenda/coördinator aan het onderzoek naar het ouderprogramma verbonden. Zij is onderdeel van het onderzoeksteam dat ouders zoekt die het ouderprogramma *Aan de Slag met Druk en Opstandig Gedrag* willen gebruiken, in het kader van deelname aan een onderzoek naar de effectiviteit van het ouderprogramma. Meer informatie is te vinden op aandeslagmetdrukenopstandiggedrag.nl

‘Écht naar elkaar luisteren, daar draait het om’

Betty Veenman is coördinator van de *Academische Werkplaats ADHD en Druk Gedrag* en onderzoeker, gepromoveerd op het zelfhulpprogramma voor leerkrachten: *Druk in de Klas*. Daarnaast werkt zij drie dagen per week als psycholoog en behandelaar in Zwolle, waarbij zij diagnostiek en behandeling doet van kinderen met allerlei soorten problematiek, waaronder ADHD, ASS en trauma/hechtingsproblematiek.

TEKST: BETTY VEENMAN

‘Een goede samenwerking tussen ouders en leerkrachten is essentieel voor kinderen met ondersteuningsbehoeften op school. Helaas is dat niet altijd vanzelfsprekend. Zo kunnen er strubbelingen in de samenwerking ontstaan als een kind minder goed kan meekomen op school. Het gaat dan om bijvoorbeeld leerlingen met ADHD, die moeite kunnen hebben met opletten, taken afmaken en zelfstandig werken.

Als een leerling dit lastig vindt, kan het bij een klassikale instructie eerder geluiden maken of instructies onderbreken. Vaak doet hij of zij dit niet bewust, maar uit impulsiviteit of frustratie. Wordt het kind vaak terechtgewezen, dan kan dit overslaan in boos en/of opstandig gedrag. Door negatieve ervaringen met een leerkracht (en soms ook met klasgenoten), kan de leerling in een negatieve spiraal terechtkomen. Dit kan bijdragen aan een negatiever zelfbeeld. Zeker ook als er minder oog is voor wat wél goed gaat bij deze leerling op school. Als een kind dergelijke problemen ervaart in het onderwijs, wordt de samenwerking tussen ouders en leerkrachten sterk op de proef gesteld.

Vaak heersen er bij ouders en leerkrachten gevoelens van stress, onzekerheid en onmacht over de keuze voor de meest effectieve hulp voor hun kind op school, het organiseren ervan en de financiering. Ouders krijgen soms het gevoel dat niet alles is gebeurd ten behoeve van hun kind. Leerkrachten ervaren vaak stress door de hoge werkdruk, grote klassen en onvoldoende kennis om alle zorgleerlingen uit hun klas de juiste begeleiding te kunnen bieden. Grote vraag is dan: hoe kunnen ouders en leerkrachten constructief samenwerken ten behoeve van het kind en zijn of haar ontwikkeling op school?

Ten eerste dienen er, als het minder goed dreigt te gaan, vroegtijdig gesprekken tussen de leerkracht, intern begeleider en ouders plaats te vinden. Daarbij is het van groot belang dat alle betrokkenen open blijven communiceren, vertrouwen in elkaar houden en het gemeenschappelijke doel voor ogen blijven houden: *de ontwikkeling van het kind*. Dat is allesbehalve makkelijk, maar essentieel om tot een goede samenwerking te komen én die te behouden. Verwijten maken heeft geen zin. Probeer te focussen op de kern: welke aanpassingen

kunnen het kind in de klas helpen, zodat het beter met hem of haar gaat? Openstaan voor het verhaal van de ander, écht naar elkaar luisteren en bedenken wat je zelf anders kunt doen. Daar draait het om.

Zo moeten leerkrachten openstaan voor tips van ouders in de omgang met hun kind. Ouders moeten daarvoor goed luisteren naar datgene waar de leerkracht bij hun kind tegenaan loopt. Leerkrachten dienen kritisch na te denken wat zij aan hun eigen gedrag kunnen veranderen: hoe kunnen ze het kind nog meer structuur en voorspelbaarheid bieden, en zorgen voor meer focus op het belonen van gewenst gedrag in plaats van bestraffen van ongewenst gedrag? Hiervan weten we immers dat dit effectief werkt voor kinderen met ADHD. Ouders zullen moeten opletten dat ze het gezag van de leerkracht niet (per ongeluk) ondermijnen. Bijvoorbeeld door in het bijzijn van het kind zich negatief uit te laten over deze professional, of negatieve consequenties die de leerkracht heeft opgelegd aan hun kind openlijk te bekritisieren.

Ten tweede dient er voldoende en vroegtijdige ondersteuning te zijn voor de leerling én de leerkracht. Bijvoorbeeld door het inschakelen van een onderwijszorgprofessional binnen en/of buiten school, zoals een intern begeleider, schoolmaatschappelijk werker

‘VAAK HEERSEN ER BIJ OUDERS EN LEERKRACHTEN GEVOELENS VAN STRESS, ONZEKERHEID EN ONMACHT’

of orthopedagoog. Daarnaast kunnen er effectief-bewezen methoden voor ADHD-gedrag en/of gedragsproblemen worden ingezet (zie kader). Hier valt nog een grote inhaalslag te maken. Uit een voorstudie van het *Consortium ADHD en druk gedrag*¹ blijkt dat slechts de helft van alle (reguliere) basisscholen specifieke ondersteuning biedt voor kinderen met ADHD. Daarvan gebruikt de helft methoden die effectief bewezen zijn op basis van onderzoek. Ook blijken leerkrachten zelf behoefte te hebben aan meer kennis over effectieve ADHD-interventies en concrete handvatten om hiermee om te gaan². Scholen informeren over de ADHD-behandelrichtlijnen is dan ook een belangrijke eerste stap. Kijken naar wat ieder individueel kind vanuit pedagogisch oogpunt nodig heeft - los van een diagnose - is uiteraard ook essentieel.

Ten derde dienen scholen en ouders goed te weten welke wegen binnen hun samenwerkingsverband/gemeente moeten worden bewandeld om geschikte ondersteuning te krijgen. Hoe kan

de juiste hulp worden gefinancierd en wie is verantwoordelijk voor welke taken/stappen? Het is aan school om goed op de hoogte te zijn, maar daarbij is goede informatievoorziening vanuit de betrokken gemeente ook essentieel. Bijvoorbeeld door korte lijnen met het Sociaal Wijkteam en Centrum voor Jeugd en Gezin van de betrokken gemeente.

Kortom: een goede samenwerking tussen ouders en leerkracht is goed mogelijk. Verloopt het stroever dan gehoopt, dan is de manier waarop alle betrokkenen met elkaar communiceren van groot belang. Kennis over effectief bewezen ondersteuningsmogelijkheden, en daarnaast kennis over de organisatie en financiering ervan, kunnen verlichting bieden en de relaties soepeler doen verlopen. Alleen zo kunnen constructieve oplossingen worden aangedragen ten behoeve van de leerling, die dan op school kan floreren en daardoor met plezier onderwijs volgt.◀

Effectieve ADHD-interventies

Gedragstherapeutische trainingen voor ouders en leerkrachten zijn de belangrijkste en meest effectieve niet-medicamenteuze behandelingen voor ADHD bij kinderen. Kijk voor meer informatie hierover elders in dit dossier op pagina 30, 31, 32, 37, 41 en 42.

Links:

- njl.nl/nl/databank/databank-effectieve-jeugdinterventies
- kenniscentrum-kjp.nl
- thuisarts.nl

¹ Joosten, F., Verwoerd, A., & Smeets, K. (2014). Welk gedrag mag? Een onderzoek naar de manier waarop leraren met probleemgedrag omgaan. Tijdschrift voor orthopedagogiek, 53, 395-408.

² Grinsven, V. van., & Woud, L. van der (2016). Rapportage Onderzoek Passend Onderwijs. Utrecht: DUO Onderwijsonderzoek. Verkregen via <https://www.duo-onderwijsonderzoek.nl/wp-content/uploads/2016/06/Rapportage-Passend-Onderwijs-22-juni-2016.pdf>.

‘De hele klas heeft er voordeel van’

Meer rust in de klas en zelf energie over hebben in de avond. Het zijn de effecten van de methode Druk in de klas, bedoeld voor leerkrachten die te maken hebben met kinderen met druk en ongecontroleerd gedrag. Een kijkje in de klas van juf Noor. **REPORTAGE:** MARIËLLE VAN BUSSEL **FOTOGRAFIE:** MIRIAM VAN DER HOEK

Op het speelplein van de Adalbert Basisschool in Mook rennen kinderen uitgelaten rond. Ze voetballen, spelen tikkertje of staan in groepjes te kletsen. Om hen heen een kleurrijk tafereel op de muren van de schoolgebouwen. Graffiti-achtige tekeningen laten zien aan welke regeltjes de kinderen zich moeten houden. ‘Als iemand zegt stop, dan houd ik op’ of ‘Luisteren naar elke juf of meester op het plein’. De blikvanger is een bankje dat onder een geschilderde boom staat: de time-out-bank.

De graffitimuur, het bankje en de schoolregels - die ook op de trappen in het gebouw zijn geschilderd - passen allemaal bij het programma *Druk in de klas*. Een programma dat zelfstandig door basisschoolleerkrachten doorlopen kan worden als ze te maken hebben met drukke en ongeconcentreerde kinderen in de klas. Na een proefperiode in een paar klassen heeft de Adalbert Basisschool ervoor gekozen om het programma in de hele school in te voeren.

“Een van onze regels is dat we het elkaar gunnen om rustig te kunnen werken

‘Ik ben erg enthousiast over deze aanpak,’ vertelt Noor Heutink, leerkracht in groep 6. ‘Het geeft zoveel duidelijkheid en structuur. De kinderen weten waar ze aan toe zijn. Zo heb ik samen met de kinderen zeven regels opgesteld waar ik altijd op terug kan vallen. Toen we deze regels nog niet hadden, was ik altijd ad hoc de orde aan het herstellen. De klassenregels zorgen voor rust.’

WASKNIJPERS

Als de kinderen hun boterham op hebben, beginnen de middaglessen. Terwijl de meeste kinderen rustig hun schrijfschrift pakken, beweegt Elena onrustig op haar wiebelkussen en fluit een deuntje. Adam lijkt vooral geïnteresseerd in zijn buurman en staat binnen een paar seconden bij een ander tafeltje. Een paar kinderen gaan de klas uit om op de gang rustig te kunnen werken. ‘Adam, wat is de afspraak ook alweer? We storen niemand tijdens het werken,’ zegt Noor. Zonder morren gaat Adam weer zitten en begint te schrijven. Adam weet dat hij moet opletten, want zijn wasknijper staat op code oranje. Naast het digibord hangen vijf gekleurde kaarten met teksten erop. Aflopend van ‘superdag’ (blauw) tot ‘time out’ (rood). Twee wasknijpers zitten vastgeklemd op de oranje kaart: ‘laatste waarschuwing’. Reza en Adam weten dat er een time-out in de lucht hangt. De rest van de kinderen staat nog veilig op groen (‘klaar om te leren’). Noor: ‘De walk of shame, zo noemen de kinderen het soms grappend als ze zelf

de wasknijper naar beneden verplaatsen.’ Met twee time-outs krijgt een kind die dag geen beloning in de vorm van een magneetje. Met vijf magneetjes aan het eind van de week verdient je vijftien minuten ‘vrije tijd’. Dit beloningssysteem is een van de dragers van *Druk in de klas*. ‘Het mooie van dit systeem is dat kinderen altijd een beloning krijgen, ook als het niet goed is gegaan. Alleen krijgt de één meer minuten dan de ander,’ vertelt Noor. ‘En we blijven positief. Vandaag geen magneet? Morgen gaan we gewoon weer verder.’

RUST EN VEILIGHEID

Noor werkt ruim dertig jaar in het onderwijs en heeft alle ontwikkelingen rondom passend onderwijs meegemaakt. Met haar ervaring krijgt ze vaak de pittige klassen onder haar hoede. Zoals deze groep 6, met één ADHD-classificatie en zeker vier kinderen die ADHD-kenmerken vertonen. ‘Hoewel ik het altijd ontzettend leuk heb gevonden, kwam ik wel vaak kapot thuis ’s avonds. Nu we de methode *Druk in de klas* volgen, is dat een stuk minder. Met één waarschuwing - vaak een verwijzing naar een van onze zeven regels - krijg ik de klas weer in het gareel. Dat was vroeger wel anders.’ Ze ziet ook de effecten op de kinderen. ‘De kinderen met ADHD-kenmerken zijn rustiger en voelen zich veiliger. Eén kind is zelfs gaan minderen met medicatie. Ze mogen zijn wie ze zijn en weten dat er rekening wordt gehouden met hen. Zo kunnen ze allemaal groeien. Het

mooie is dat de hele klas er voordeel van heeft. Er is rust en duidelijkheid. Omdat alle leerkrachten de methode volgen, krijgen leerkrachten aan het begin van een nieuw schooljaar een groep voor zich die weet hoe het werkt. Voorheen moest je elk schooljaar opnieuw beginnen met een nieuwe klas, afhankelijk van hoe je voorganger het had aangepakt. Want niet elke leraar kon goed met drukke kinderen overweg.’

MINDER PRIKKELS

Vijf minuten voordat de bel gaat, mag Luuk de magneten op het magnetenbord gaan verdelen. Iedereen krijgt vandaag een magneetje. ‘Met de complimenten voor >

“
Met één
waarschuwing
krijg ik de klas
weer in het gareel.
Dat was
vroeger wel
anders

Adam en Reza,' voegt Noor toe, 'want het is gelukkig bij een laatste waarschuwing gebleven.' De twee jongens glunderen, het is hen gelukt. Als de kinderen de klas uit stormen, dreunt Adam nog even rond de juf. 'Het is goed gegaan, toch, Adam?' zegt ze bemoedigend. Met Adam gaat het sinds *Druk in de klas* veel beter. 'Ik liep soms gewoon van school weg,' vertelt hij. 'Of ik sloeg kinderen. Ik wist niet eens waarom. En eigenlijk voelde ik me daar wel vervelend over. Maar wat moest ik dan?' Noor: 'Als er te veel prikkels waren - wat vaak zo is in een drukke klas - lukte het Adam niet meer om te focussen. Zijn frustraties daarover uitte hij dan door dingen te gooien of te slaan of te schoppen. Nu doet hij dat bijna nooit meer.' Wat de succesfactor voor hem is? 'Er zijn minder prikkels in de klas,' zegt Noor. 'Als Adam niet rustig kan werken, zegt hij dat. Vervolgens vraag ik de hele klas om op de eigen stoel te blijven zitten, omdat Adam er last van heeft. Een van onze regels is dat we het elkaar gunnen om rustig te kunnen werken.' Adam: 'Ik word niet meer zo boos. En de wasknijpertjes helpen me. Vandaag stond ik op oranje, dan weet ik dat ik echt moet kappen. Eigenlijk zie ik de hele dag vijf bankjes voor me: blauw, groen, geel, oranje en rood. Op die rode wil ik echt niet zitten.' <

Druk in de klas

'De methode *Druk in de klas* is bedoeld voor basisschoolleerkrachten die te maken hebben met kinderen met druk of ongeconcentreerd gedrag in de klas. Mét of zonder classificatie ADHD,' vertelt **Betty Veenman**, coördinator van de *Academische Werkplaats ADHD en Druk Gedrag* en een van de ontwikkelaars van *Druk in de klas*. 'De methode kun je zelfstandig gebruiken en bevat technieken afkomstig uit de gedragstherapie.'

De methode bevat een handleiding met veel psycho-educatie, een whiteboard en een online omgeving. De basistechnieken van *Druk in de klas* zijn gericht op de hele klas. Het gaat dan vooral om

structuur aanbrengen en duidelijk maken wat het gewenste gedrag van de kinderen precies inhoudt. Onderwerpen die aan bod komen: het formuleren van klassenregels, hoe geef je eenduidige instructies en de werking van het beloningssysteem. Voor de kinderen met ADHD zijn er nog specifieke technieken die kunnen worden ingezet. Na zes weken wordt het gedrag van een of twee drukke of ongeconcentreerde leerlingen gemeten. Als er onvoldoende verbetering zichtbaar is, probeert de leerkracht via een analyse van het gedrag het kind beter te begrijpen. Welk gedrag vindt plaats in welke situatie en hoe wordt op het gedrag gereageerd? Daarna maakt de leerkracht met het kind een beloningssysteem (Goed Gedrag Kaart) om gewenst gedrag te evalueren en belonen. Afhankelijk van de mate van

gedragsverbetering bij de leerling, wordt er één of meerdere keren per dag geëvalueerd en/of beloond. De resultaten zijn positief. Veenman: 'Leerkrachten zien een positief effect op ADHD-kenmerken zoals aandachtstekort en druk gedrag. Ook functioneren deze kinderen sociaal richting de leerkracht. De klas als geheel lijkt ook profijt te hebben van de aanpak. Leerkrachten zeggen meer rust in de klas te ervaren, zodat kinderen fijner kunnen werken.' <

Onderzoek: PAINT-T

Rik heeft het moeilijk op school. Hij is erg druk, heeft moeite met sociale contacten en is daar verdrietig over. Zijn juf **Wendy Reitsma** vraagt zich af wat zij kan doen. Ze komt terecht bij **Anouck Staff**, die samen met een groep onderzoekers onderzoek doet naar twee kortdurende gedragstherapeutische trainingen voor leerkrachten (**PAINT-T-studie**).

Het doel van dit onderzoek is om te achterhalen welke technieken leerkrachten van kinderen met ADHD-kenmerken of gedragsproblemen het beste kunnen gebruiken om probleemgedrag in de klas te verminderen. 'Ik had altijd het idee dat ik geen invloed had op dit gedrag,' vertelt Reitsma. 'Het was een enorme eyeopener om te beseffen dat ik er wél iets aan kan doen. Mijn mindset is veranderd: kinderen als Rik kunnen er ook niets aan doen dat ze zo druk zijn. Ik ben me meer gaan richten op de vraag waar het gedrag vandaan komt, dan alleen maar te constateren dat het storend is.'

Positief stimuleren

Samen met Staff is Reitsma het probleemgedrag in detail gaan uitschrijven. Welk gedrag laat Rik zien, op welke momenten en wat houdt het gedrag in stand? Samen kiezen Reitsma en Staff drie gedragingen uit om mee aan de slag te gaan. Een daarvan is het niet meer slaan of schoppen tijdens een voetbalpartijtje. Daarna stellen ze een interventieplan op dat ervoor moet zorgen dat het kind sneller het gewenste gedrag bereikt. Zo blijft Wendy vier weken lang elk voetbalpartijtje langs het veld staan om Rik te coachen als

zijn gedrag uit de hand dreigt te lopen. 'Ook als het misging stimuleerde ik hem positief. Ik riep hem bijvoorbeeld bij me, omdat het uit de hand liep op het veld en complimenteerde hem dan voor het feit dat hij naar me toekwam.'

Inzoomen

Deze aanpak is een van de twee varianten van de leerkrachtstraining die Staff onderzoekt. 'In beide varianten werkt de leerkracht - net zoals Wendy - het gedrag in detail uit, bepaalt het gewenste doelgedrag en gaat aan de slag met een interventieplan. In de eerste variant richt dit plan zich op de situatie die voorafgaat aan het gedrag. In het interventieplan kan dan bijvoorbeeld staan dat korte en duidelijke regels en instructies van de leerkracht het kind kunnen helpen om het doelgedrag te laten zien. In de tweede variant past de leerkracht zijn reacties op het probleemgedrag aan, door bijvoorbeeld het gewenste doelgedrag te belonen en ongewenst gedrag te negeren. We hebben geconcludeerd

dat beide varianten werken en vooral dat zo'n korte, individuele training erg effectief blijkt.'

Staff hoopt dat scholen zich er bewust van worden dat het belangrijk is om leerkrachten hierin te trainen. 'Het komt nog te vaak voor dat er iets wordt geprobeerd, zonder te kijken waarom het kind bepaald gedrag vertoont. Hierdoor worden vaak niet de juiste technieken ingezet, of niet op de juiste manier.'

Met Rik is het helemaal goed gekomen. Wendy: 'Tijdens de vier weken coaching voelde hij steeds beter aan wanneer het mis zou kunnen gaan. Soms was oogcontact al voldoende. Een paar maanden later had hij de coaching niet meer nodig. Toen een ander jongetje soortgelijk gedrag liet zien, zei hij: 'Juf, kun je hem niet helpen zoals je bij mij hebt gedaan?' <

Meer informatie: paint-studies.nl

©Foto: Roos Koole

Anton Horeweg is docent en auteur van het boek *Gedragsproblemen in de klas*. Hij is ook gedragspecialist en geeft lezingen op scholen en congressen. Voor BM schrijft hij over zijn belevenissen in de klas. Zie: gedragsproblemenindeklas.nl

Zijn verdrietige gedachten tolleren door zijn hoofd: Waarom overkomt mij dit telkens? Snapt de juf dan niet dat friemelen en niet naar het bord kijken ervoor zorgen dat hij júíst goed oplet? Waar staat dat je alleen kunt opletten als je doodstil zit?

Nijdig geeft hij een schop tegen een tas die onder een kapstok staat. Met weemoed denkt hij terug aan vorig jaar. Juf Simone begreep hem veel beter. Daar mocht hij friemelen en wiebelen en als het echt niet meer ging, mocht hij zelfs vijf keer de trap op en neer rennen. Hij moet glimlachen als hij daaraan denkt. Hij heeft weleens opgevangen dat andere leerkrachten vonden dat juf Simone niet handig bezig was. 'Wie weet wat die jongen allemaal op de gang uitspookt als jij hem laat gaan,' had de juf van groep 6 gezegd. Juf Simone had alleen gezegd: 'Dat doet Jesse niet. En anders praat ik daarover met hem.' Niet dat het ooit nodig was geweest, Jesse zou wel gek zijn. Hij vond het heerlijk dat de juf zoiets voor hem geregeld had. Misschien kon zijn juf eens met juf Simone gaan praten...<

Doodstil zitten

Jesse (11 jaar, ADHD, groep 7), heeft het lastig op school. Het gaat regelmatig mis als de leerkracht en hij elkaar weer niet goed begrijpen. Vandaag geeft de juf uitleg over breuken. Taaie en vooral ook saaie kost vindt Jesse, maar hij doet zijn best om niet af te dwalen met zijn gedachten. Hij wil eigenlijk graag goed leren.

Jesse luistert ingespannen naar de uitleg. Daarbij zit hij te spelen met zijn pen. Hij kijkt nauwelijks naar het bord. De juf heeft daar al twee keer wat van gezegd. De eerste keer vriendelijk en de tweede keer iets dwingend. Dat heeft geen effect: Jesse wriemelt nog steeds met zijn pen en kijkt nog steeds niet naar het bord.

De derde keer is de leerkracht het goed zat. 'Jesse! Doe nu die pen weg en probeer eindelijk eens op te letten!' 'Ik luister heus wel!' roept Jesse terug. Hij voelt zichzelf boos worden over deze oneerlijke behandeling. Zit hij goed zijn best te doen, krijg je dit weer. 'Je luistert helemaal niet. Je zit maar te spelen met die stomme pen!' Jesse springt boos op, stampst naar de deur onder het uitroepen van: 'Je moet ook altijd mij hebben!' en knalt de deur achter zich dicht. Boos loopt hij over de gang, kwaad dat het wéér niet is gelukt om het goed te doen.

“JESSE DOET ZIJN BEST
OM NIET AF TE DWALEN
MET ZIJN GEDACHTEN

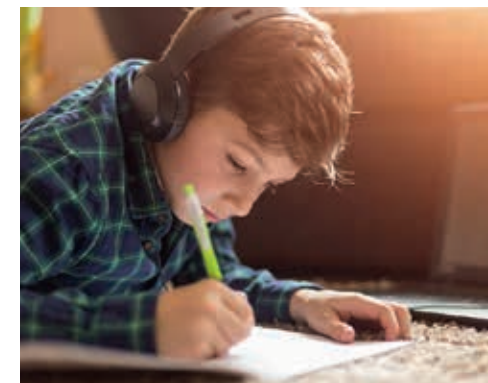

DE NON-VERBALE LEERSTOORNIS (NLD)

Adriaan Kievit is kinder- en jeugdneuropsycholoog en gedragstherapeut. Hij werkte jarenlang in de kinder- en jeugdpsychiatrie en in het speciaal onderwijs. Nu heeft hij zijn eigen praktijk binnen het Lorentzhuis in Haarlem. Voor de boekenreeks *Kinderpsychologie in praktijk*, schreef hij: NLD bij kinderen, als een kind non-verbale leerproblemen heeft.

Speciaal voor jongeren met NLD (12-21 jaar) is er de site hetnldplan.nl, ontwikkeld door drie jongeren met NLD. Zij willen ervoor zorgen dat andere jongeren met NLD zich gehoord en gezien voelen.

1 *Mijn zoon van 11 heeft NLD en heeft het daardoor lastig op school. Hij raakt vooral de weg kwijt in lange teksten, maar ook als hij lang moet luisteren naar de leraar, merken we. Maar NLD is een non-verbale leerstoornis. Dat lijkt elkaar tegen te spreken. Hoe zit dat nou precies?*

'Voor er NLD is vastgesteld is er hopelijk gedegen onderzoek welke cognitieve functies bij uw zoon sterk en minder sterk ontwikkeld zijn. Dit onderzoek hebben we nodig om te begrijpen wat het voor uw zoon nou zo lastig maakt om grote teksten te verwerken of om lang naar zijn leraar te luisteren. Is het lastig voor hem om grip op grotere hoeveelheden informatie te krijgen en om de grote lijn in een tekst te zien? Zoals hij het, passend bij het NLD-beeld, waarschijnlijk ook lastig vindt om grip te krijgen op een grote hoeveelheid visuele informatie? Of is er wat anders aan de hand? Uw beschrijving roept bij mij het beeld op van een jongen die het lastig vindt om

langere tijd zijn aandacht op een taak gericht te houden, ook (of misschien wel juist?) als het om auditieve, talige informatie gaat. Dat kan dus ook voorkomen terwijl je woordenschat heel groot is en je duidelijk en makkelijk kan vertellen. Uw vraag laat maar weer eens zien hoe belangrijk het is om ons niet vast te houden aan één term of classificatie om een kind te omschrijven.'

2 *Kan NLD ook invloed hebben op andere gebieden behalve school?*

'Jazeker, ik heb van kinderen die moeite hebben met het verwerken van visuele informatie zoveel verhalen gehoord over bijvoorbeeld verdwalen en over de moeite die ze hebben met allerlei praktische taken. Denk bijvoorbeeld aan het opruimen van je kamer, leren koken of het opzetten van een tent.'

3 *Moet we nu juist onze zoon veel extra laten oefenen met de dingen die hij moeilijk vindt? Of moeten we eerder focussen op de dingen die hij wél goed kan?*

'Ik ben er erg voor om kinderen te stimuleren om ook die taken aan te gaan waarvan ze wel weten dat ze er niet heel veel talent voor hebben. Zolang er maar goed op wordt gelet dat het niveau van de taak aansluit bij wat het kind al (bijna) kan en er rekening wordt gehouden met wat een kind waarschijnlijk voorlopig nog niet kan.'<

Ook een vraag stellen aan een professional? Mail naar: redactie@balansdigitaal.nl